

ÖĞRENME VE UYGULAMA DİLLERİ
Learning And Practising Languages

Dr. Efrasiyap GEMALMAZ*

ÖZ

İhtiyaçlar amaçları doğurur; amaçlara ulaşmak içinse doğru ve uygun araçlar gerekir. Dil, insanın, etkin bir hayat sürdürmesinin en gerekli araçlarından biridir. Bu sebeple, insan, ana dili de dahil, edindiği her dili amaçlarına ulaşabilmekte kullanmak için edinir. Daha evrensel bir hayat sürdürmek ve geniş kitlelerle ilişkilerimizi geliştirmek istiyorsak, imkanlarımız elverdiği ölçüde, önce ufukumuzu en fazla genişletebilecek, ilgi alanımızın gerektirdiği, bir ya da birkaç “**öğrenme dili**” edinmeli ve bu dil vey dillerle amaçlarımıza uygun iyi bir öğrenim görmeliyiz.

Anahtar Sözcükler: Öğrenme, öğrenme dili, uygulama dilleri

ABSTRACT

Needs bring aims; and true and proper tools are necessary to reach the aims. Language is one of the most necessary tools that human beings need to continue an efficient life. Therefore people learn languages including their mother tongues to reach their aims. If we want to maintain more universal a life and develop our relations with larger group of people, first we must acquire one or a couple of “learning languages” which will make our horizon the broadest and are required by our interests, and we must have a through learning in those languages in accordance with our our aims.

Keywords: Learning, Learning language, Practising language

İhtiyaçlar, amaçların; amaçlar, araçların anasıdır.

Bütün canlılar vey canlı sayılabilecek varlıklar (makinalar), ancak, dışardan alabildikleri gerekli ve yeterli enerji ve bilgiyi, kendileri için öngörülen amaçları doğrultusunda, doğru bir şekilde kullanabildikleri sürece canlılıklarını (zamana bağlı bir faaliyette bulunmalarını) sürdürebilirler. Aldığı enerji ve bilgiyi, bazı iç ve dış sebeplerle, yanlış bir şekilde kullanmakta aşırı davrandığı için, öngörülen amaçlarından sapan canlılarla; gerekli ve yeterli enerji ve / vey bilgiyi, her hangi bir sebeple alamadığı için yeni amaçlara yönelemeyen canlılar, canlılıklarını yitirmeye başlar ve bir süre sonra da ölürlər^[1]. Diğer bir ifadeyle, diyebiliriz ki, canlı bir varlığın en belirgin özelliklerinden biri, canlı olarak kaldığı sürece, ihtiyaçlarını karşılamak

* Emekli Öğretim Üyesi.

için ulaşmak zorunda olduğunu hissettiği ve ulaşmaya çalıştığı sonu gelmez amaçlarının varlığıdır. Özetle, **ihtiyaçlar amaçları doğurur; amaçlara ulaşmak içinse doğru ve uygun araçlar gerekir**. Canlı bir varlığın ilk araçları bedeni ve bedenini oluşturan organlarıdır. İnsan, ayrıca, bedeni ve bedenini oluşturan organları dışında, yaşadığı ortamdaki diğer canlı ve cansız varlıkları da, bilinçli bir şekilde, araç olarak kullanmayı beceren; yeni yeni amaçlara yönelen ve bu amaçlarına ulaşmak için, gerektiğinde yeni yeni araçlar üreten ve / vy edinen bir varlıktır. Bu açıdan bakıldığında, insanların kullandıkları dilleri de, her şeyden önce birer araçtır: Başta, insanın, kendisini dayanışmaya mecbur hissettiği hemcinsleri olmak üzere, bir şekilde başka canlıları ya da canlı sayılabilecek varlıkları da amaçları doğrultusunda kullanmasını sağlayan birer iletişim (haberleşme) aracıdır. O halde, insanın, etkin bir hayat sürdürebilmesi için, edindiği bütün diğer araçlar gibi, dilleri de, keyfi değil, amaçlarına uygun bir şekilde edinmesi ve yeri geldiğinde gerektiği gibi kullanması gerekir.

Sağlıklı her insanın, bu dünyaya, araç edinme ve kullanma yetisiyle geldiğini biliyoruz. Bu yeti sayesinde, insan, daha çocukluk evresindeyken, önce, çok kere içinde doğduğu ya da yaşadığı cemiyetin kullandığı araçları tanımaya ve bu arada dilini de, yakın çevresinden, sınıma-yanılma yöntemiyle öğrenmeye başlar. Bu tanıma ve öğrenme işi, şartlar elverdiği ölçüde, gördüğü eğitim ve öğretimin de katkılarıyla, bu yetisini bir şekilde yitirmedeği sürece, onun hemen bütün hayatı boyunca sürüp gider. İnsanın yakın çevresinden öğrendiği ilk dile “**ana dili** (first / native / mother tongue / language)” vy “**aile dili** (family language)” ya da “**yakın çevre dili** (environment language)” denir. Dil, insanın, etkin bir hayat sürdüremesinin en gerekli araçlarından biridir. Bu sebeple, insan, ana dili ya da aile dili de dahil, edindiği her dili vy dilleri amaçlarına ulaşabilmekte kullanmak için edinir. Çocuk önce, beslenme, korunma, eğlenme gibi en somut ihtiyaçlarının doğurduğu en yalın amaçlarına ulaşmak için, dilden yararlanmayı öğrenir. Zamanla, ihtiyaçları, bazı amaçlarının, somuttan soyuta doğru da gelişmesine yol açar. Artık o, sadece beslenen, korunan, eğlenen sıradan bir canlı değil; algılayan, düşünen, yorumlayan, iyi eğitildiğinde paylaşılan, hakıyla seven, özleyen; kötü eğitildiğinde, sömüren, nefret eden, düşman olan, kin tutan yetişkin bir birey olur. Başlangıçta ana dili ya da aile dili olarak yakın çevresinden öğrenmeğe başladığı dil, sonradan eğitimi sırasında edindiği yerli ve varsa yabancı diller, adeta, değişik durumlarda, değişik şekillerde kullandığı, az çok birbirinden farklı dillere dönüşür. Bazen, okul arkadaşıyla konuştuğu dili annesi, matematik hocasıyla konuştuğu dili babası, İngilizce^{2[2]} hocasıyla konuştuğu dili Fransızca (Fransızca) bildiğine inandığı

ablası, yabancı arkadaşıyla konuştuğu dili yerli arkadaşı anlamaz olur.^{3[3]}

Özveri ve hoşgörü ile desteklenen ortak amaçlar; insanları; dost, çekirdek aileler, aileler, akrabalar, hısımlar, aşiretler, ümmetler, cemaatler, cemiyetler, hemşehri dernekleri, dayanışma birlikleri, kulüp yandaşları, meslek örgütleri, siyasi partiler, kendilerine şu vı bu diyen / denilen ırklar, kavimler, halklar, uluslar (milletler), ulus toplulukları haline getirebildiği gibi; farklı amaçlar da, hoşgörünün yitimiyle bütün bu birliktelikleri darmadagın ederek, onları, birbirine katlanamaz, birbirine düşman farklı toplum ve bireyler haline getirebilir. İnsanlar, aralarındaki yakınlık ve özellikle ortak amaçlara yönelik dayanışma arttıkça, birbirlerini anlamaya gayret eder, birbirlerinin dillerini şartlar elverdiği ölçüde öğrenirler; böylece dilleri de birbirlerine yaklaşır; giderek birbirlerini daha kolay ve daha iyi bir şekilde anlar hale gelirler. Ve yine insanlar, farklı, hatta iyi hesaplanmamış çıkarlarının birbiriyle çelişir duruma getirdiği amaçları yüzünden, aralarındaki dostlukları, kırgınlıklara, düşmanlıklara dönüştürüp birbirlerinden uzaklaştıkça, birbirlerini anlamaya çalışmak bir yana, muhatap almak bile istemezler; böylece dilleri de birbirlerinden uzaklaşır; giderek birbirlerini daha zor ve kötü bir şekilde anlar, hatta hiç anlayamaz hale gelebilirler. Ne yazık ki, bu yaklaşma ve uzaklaşmalar insanlığın kaderi olarak görülür. Sık sık, önce, şu vı bu topluluktaki, insan olduğunu unutan, hatta insan olduğunu hiç hatırlamayan, insan olma dışında kimlikler edinen zorba bireylerin güçlenip, toplumları az çok dışa kapatmaları, birleştiriyorum diye bölmeleri yüzünden, bir gün, bütün insanlığın kullanabileceği tek bir **evrensel dilin** olabileceğini düşünmek bile bugün için muhaldir.

Bir dil; kendisini kullanan en geniş toplum kesiminin **ortak diliyle** (language)^{4[4]} söz konusu toplumu oluşturan tek tek bireylerin kullandığı bu dilin özelleştirilmiş şekilleri olan **bireysel diller** (idiolect)^{5[5]} arasında, sınırları ancak yapay ve görece olarak çizilebilen çok sayıda lehçe, ağız (dialect, idiom, ...), argo, jargon ... gibi adlarla belirtilen dallara ayrılabilir.

Ortak, fizyolojik, psikolojik ve bir ölçüde sosyolojik özellikleriyle tanımlanan insan türü, her konuda olduğu gibi, dil üretme ve edinme konusunda da ortak özelliklere sahiptir. İnsanlar az çok farklılaşarak çoğalıp dallandıkça, dillerini de az çok farklılaştırarak çoğaltıp dallandırır: Var sayılan bir evrensel dil, **artzamanlı** (diachronic) olarak, anadillere; anadiller, dillere; diller, lehçe ve ağızlar; lehçe ve ağızlar, bireysel dillere bölünür gider. Toplumlar

teşkilatlandıkça, ayrıca, **eşzamanlı** (synchronic) olarak, toplum kesimlerine ya da coğrafyaya göre adlandırılan, ana dili, aile dili ya da yakın çevre dili, kavim dili, din dili, ibadet dili, cemaat dili, meslek dili, halk dili, ulus dili ya da ulusal dil, uyruk dili (devlet dili ya da resmi dil), ölçünlü (standard) dil, yöre dili, ülke dili gibi birbiriyle az çok ilişkili dil kümelerinin oluştuğu da görülür.

Ana dilinde ya da aile dilinde eğitim-öğretim:

İster istemez, çok kere, ilk ve en temel eğitim ve öğrenimimizi **ana dilimizde** (ing. mother tongue / frn. langue maternelle) ya da diğer bir ifadeyle **aile dilimizde** (ing. family tongue / frn. langue de famille) / **yakın çevre dilimizde** (ing. environment tongue / frn. langue d'environnement) alırız. Bu dille, yakın çevremizdekilerle ilişkilerimizi düzenlemeyi öğreniriz. Bu dilin, bazı özel mektuplar, kayıtlar ve özel yazılı vasiyetlerdeki kısıntıları dışındaki hemen bütün kaynakları sözlü ve çok sınırlıdır. Bu dille yakın çevremizin dışına çıkmakta zorluk çekeriz. Bu dili yakın çevremiz dışında kullanmaya kalktığımızda, hoşgörü ile karşılansak bile, çok kere anlaşılmadığımızı, yadırgandığımızı, bazen gülünç duruma düştüğümüzü de hissederiz.

Toplumlardaki, aileler, aşiretler, kavimler gibi katmanların dillerinin ortak yanlarının bir araya getirilmesiyle halk dilleri, ulus dilleri ya da ulusal diller oluşturulur. Bu dillere yüklenen kültürler, ayrıca, edebiyat ürünleriyle de zenginleştirildikçe, bu diller birer **kültür dili** olarak önem kazanabilirler. Bu dillerden yararlanarak sözü edilen toplum katmanlarına, bu dilleri kullanan halklara ulaşabiliriz. Bu toplumlara hizmet vereceklerin, bu toplumlara mal ve hizmet alış verişinde bulunacakların, bu dilleri bilmelerinin başarılarını önemli ölçüde artıracak da bir gerçektir.

Uyruk dili; alışılmış adıyla: Devlet dili ya da Resmi dil:

Bu dünyaya bir bebek (insan yavrusu) olarak geliriz. şartlar elverirse büyür erişkin insan olur; yaşar; zamanı gelince de ölürüz. Hiçbirimiz, bu dünyaya gelişimizde araç olan anamızı, babamızı; kardeşimizi ... , içine doğduğumuz toplumu, doğduğumuz zamanı, yeri seçme hakkına sahip değiliz; olamayız da. Bu demektir ki, falanın kızı, filanın oğlu, kardeşi ... olmamız, bu yolla Türk, Kürt, Laz, Gürcü, Arnavut, Norman (Normand), Bask (Basque), Breton, Fransalı, İngiltereli, Rusyalı, Suudi Arabistanlı ... olmamız; İstanbul'da, Ankara'da, Erzurum'da, Kars'ta, Malatya'da, Roma'da, Paris'te, Los Angeles'ta ... doğmuş olmamız, bu anlamda Erzurumlu, Karslı, Malatyalı, Romalı, Parisli, Los Angelesli olmamız; hatta doğduğumuzda bize verilen ad bile bizim kendi özgür seçkimizle değildir, olmamıştır da. Dolayısıyla, bu tür özelliklerle belirlenen kimliklerimiz, birilerinin bize yakıştırdığı, ya da hiçbir özveride bulunmadan kendimize yakıştırdığımız yüzeysel kimliklerdir. Bu kimlikleri benimsiyorsak

bunlara duygusal değerler yükleyebiliriz. Bunda şaşılacak bir durum da yoktur. Ancak, akıl penceresinden dikkatli bir şekilde baktığımızda, bu kimliklerin, gerçekte, insanı ne yücelttiğini ne de alçalttığını görürüz. Ve yine, düşünebilme ve karar verebilme yetimizle bunların tümünü vy bir kısmını benimseriz ya da reddedebiliriz. Doğrusu, gerçek kimliğimizi, ne tür insan olduğumuzu, becerebildiğimiz ölçüde kendi seçimlerimizle belirleriz. Şartları değerlendirerek, kendi özgür seçimimizle oluşturduğumuz çevremizle, arkadaşlarımızla, dayanışma içinde olacağımız ya da uzak duracağımız bireyler ya da toplumlarla olan ilişkilerimizle yolumuzu çizer; seçimlerimizi yapmada yararlandığımız bireysel kültürümüzün bize kazandırdığı gerçek kimliğimizi oluşturur; kişiliğimizle örtüştüğü ölçüde kendi seçtiğimiz aileden, kendi seçtiğimiz cemaatten, kendi seçtiğimiz ulustan, kendi seçtiğimiz ülkenin halkından olabilirsek oluruz.

Sözün özü: **Gerçek bir kimlik ve kişilik edinip onunla yaşayabilmemiz, kaynağını bireysel kültürümüzden alan bir gönül işidir. Düşünürken değişiriz. Bu yüzden, bu bazen anlık bir seçimle sonuçlandırdığımız bir gönül işi de olabilir. Ancak bir dili edinip onu gereginde kullanabilmemiz zaman isteyen ve bazen bir ömür boyu süren oldukça zahmetli bir akıl işi, bir öğrenme ve uygulama işidir. Belirtmeye çalıştığımız gibi, kimliğimizi ve özellikle kişiliğimizi yenilemek hemen her an elimizdedir. Öğrendiklerimizi ve özellikle yaşadıklarımızı unutmaksa –zihinsel bir felakete uğramadığımız sürece– az çok zaman ister ve “unuttum” demekle bir şeyi unutmuş olamayız.**

İnsanların, dayanışma içinde, birlikte yaşadıkları ortamlarda, bireysel kültürlerin ortak özellikleri toplumsal kültürleri oluşturur. Belli bir adla anılan **bir toplum, her şeyden önce bir kültür birliğidir.** Ortak toplumsal kültürler bireylerin ortak amaçlara yönelmelerini kolaylaştırır. Ortak amaçlar, giderek, haberleşme aracı olarak az çok farklı dilleri kullanan halkların bir araya gelmesine (/ getirilmesine) zemin hazırlayarak [yeni] ulusların oluşmasını da sağlar. Demek ki, **ulusu ulus yapan araçların başında belli bir zaman içerisinde oluşmuş (/ oluşturulmuş) kültür birliği gelir.** Özellikle belirtmeliyim ki, kültür birliğinin [yan] ürünlerinden biri olan **dil birliği, ulus olmanın değil; belki ulus olarak kalabilmenin en son şartlarından sadece biri olabilir.** Çok kere, aynı dili kullanan bireylerin ve / vy toplumların birbirlerine olan düşmanlıklarının, farklı dilleri kullanan bireylerin ve / vy toplumların birbirlerine olan düşmanlıklarından daha yıkıcı sonuçlar doğurmuş olduğu görülür. Çogunuzun bildiği gibi, aynı dille küfürleşen, sonra da dönüp birbirleriyle yumruklaşan, birbirlerine silah çeken magandalarla ilgili haberler kitle iletişim araçlarının gündeminden hiç düşmez. Tarihin, aynı dili kullanan siyasi partilerin,

parti çıkarları, yandaş çıkarları ya da bireysel çıkarlar için, ulusu kamplara bölerek, bir ülkeyi, en zalim yabancı işgal güçlerinin sürükleyebileceği kötülüklerden kat-be-kat beter kötülüklerle sürüklediğinin örnekleriyle dolu olduğunu da hemen herkes bilir. **En ucuz, en kolay kötülük, yalancılık, sahtekarlık dille yapılır...** Görülüyor ki, dil, kültürü, ulusu oluşturan bireyler arasında bir ölçüde taşıyabilir. Ancak, yurttaşlık bilinciyle yoğrulmuş milli birlik olmadıkça, kültürü yaşatmaya, ulusun kendine verdiği adla markaladığı bir dilin bile gücü yetmez. Ulus, yeter ki ulus olsun, mecbur kalırsa, ya da dilerse, kendisini ulus yapan kültürünü, az çok farklı başka dillere de yükleyerek geleceğine taşıyabilir. Hatta bu yolla onu bir ölçüde evrenselleştirebilmenin kapısını bile açmış olabilir.

Kullandığı dilden adını alan bir toplum var mıdır; bilmiyorum. Ülkelerin, adlarını, çoklukla üzerlerinde yaşayan halkların çoğunluğunu oluşturanların adlarından almaları gibi (–**Türk+ıye** (< ital. ‘**Turchia**’ < ‘**Turc[o]+(h)ia**’) = **Türk ülkesi: Türklerin çoğunlukta olduğu ülke; Türklerin ülkesi, Türk yurdu; Türkeli**, vbg.–), doğal diller de, çoklukla adlarını kendilerini kullanan halkların çoğunluğunun adlarından alır (–Bir kavim dili olarak **Türk+çe** = **Türke göre [dil], Türke yakışır [dil]; Türk dili: Türklerin, kendilerine Türk diyenlerin / denilenlerin kullandığı dil; Türklerin dili**–).

Bir yere yerleştiğini kabul eden kimse, kendini ne sayarsa saysın, önce o yerli olmayı kabullenmiş sayılır. Düşünün: Bir Hollandalı, Türkiye Cumhuriyeti uyruğuna geçip Türkiye’nin bir iline yerleştiği zaman “**Türkiyeli bir Hollandalı**” olmaz mı?... **Ana dilimiz, birinci dilimiz**^{6[6]} ne olursa olsun, hayatımızı sürdürmek için zorunlu ya da gönüllü olarak seçtiğimiz yerde, ülkede çoğunluğun tanıdığı bir dili bilmemiz, hem de çok iyi bilmemiz kendi yararımızdır. Kendimizden örnek verirse: Türkiye’yi yurt olarak benimsemiş, kendi varlığını Türkiye’nin varlığına bağlamış, kendi geleceğini Türkiye’nin geleceğine adanmış olanlara “**Türkiyeli**” diyorum. Elbette, **Türkiyelilerin tümünün, Türk soylu olması**^{7[7]}, **Türk olması, yani kendilerine Türk demesi / denilmesi de gerekmez. Almanyalı bir Türk, Almanyalı bir Türkiyeli, Fransalı bir Türk, Fransalı bir Türkiyeli, İngiltereli bir Türk, İngiltereli bir Türkiyeli, Bulgaristanlı bir Türk, Bulgaristanlı bir Türkiyeli, İranlı bir Türk, İranlı bir Türkiyeli, Kıbrıslı bir Türk, Kıbrıslı bir Türkiyeli, İranlı bir Arap, Iraklı bir Kürt olabileceği gibi; Türkiyeli bir Alman, Türkiyeli bir Almanyalı, Türkiyeli bir Fransalı (Fransız), Türkiyeli bir İngiltereli (İngiliz), Türkiyeli bir Bulgar, Türkiyeli bir Bulgaristanlı, Türkiyeli bir**

Fars, Türkiyelili bir İranlı, Türkiyelili bir Amerikalı ve pek tabii Türkiyelili bir Türk^{8[8]} de olabilir. Ancak başta Türkiyeliler olmak üzere Türkiye’de hayatlarını sürdürenlerin **Türkiyelice**’yi (Ölçünlü Türkiyelili^{9[9]} Türkçesi’ni) iyi bilmeleri kendi yararlarıdır.

Belli bir zaman ve mekanda devlet sahibi olan bir ulus (nation), uyruğu (frn. ressortissant / ing. national / osm. tebaa) olduğu devletinden, kendisini oluşturan bireylerin çoğunluğunun tanıdığı bir vy bazen birkaç dili, **uyruk dili**; alışılmış adıyla: **devlet dili** ya da **resmi dil** olarak tanımasını isteyebilir. Söz konusu devlet de, kendisinin tanımı içinde yer alacak olan bu dil vy dilleri, **uyruk dili (resmi dil)** olarak tanıdığını kendisini tanımlayan sözlü vy yazılı yasanın içine koyarak ulusuna ve diğer ilgililere duyurur. Böylece, devlet var olduğu sürece, demokratik bir anlayışla, çoğunluğun tanıdığı uyruk dili vy dillerini, ulusu oluşturan bireylerin bildiği ya da bilmek zorunda olduğu da var sayılmış olur. Bu uyruk dili vy dilleri, öncelikle devlet işlerinin görülmesinde ve devletle yurttaşlar arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde kullanılır. **Devletin eğitim ve öğretim kurumlarında sadece uyruk dili vy dilleriyle** (alışılmış adıyla: resmi dil vy dillerle) **egitim ve öğretim yapılabilir; devletin yayım organlarında sadece uyruk dili vy dilleriyle** (alışılmış adıyla: resmi dil vy dillerle) **ulusa hitap edilebilir.** Devlet, görevi gereği, iş vereceği memurlarından, öncelikle uyruk dili (resmi dil) olan –(Fransa’da olduğu gibi)– devlet dilini vy – (İsviçre’de olduğu gibi)– devlet dillerinden en az birini bilmelerini ister. **Bu belki de devlet olarak kalabilmenin ilk şartıdır.**

Demokratik davranışların geçerli olduğu bir ülkede, devlet, bireylerin farklı kültürel davranışlarıyla, bireysel inanç ve özelemleriyle ilgilenmediği gibi, bireylerin ve özel kuruluşların özel ilişkilerinde kullandıkları dillere de karışmaz. Özel eğitim ve öğretim kurumları, sivil toplum kuruluşları, uyruk dili (resmi dil) de dahil diledikleri yerli ya da yabancı dil ve / vy lehçelerde, hatta öğrenci – diğer bir ifadeyle, müşteri – bulabiliyorlarsa, yapay, uydurma dillerde bile, ancak ve ancak yasalara uymak şartıyla eğitim ve öğretim yapabilirler. Bu anlayışla özel yayım organlarına da, yasalara uymaları şartıyla, kullanacakları dil konusunda sınırlamalar getirilemez.

Ölçünlü (standard) dil:

Günümüzde, özellikle, başta hukuk olmak üzere hemen bütün bilim dalları, neyin ne anlama geldiğini kesin bir şekilde belirleyen dillere ihtiyaç

duyarlar. Bu durum, hayatımızın her alanında ihtiyaç duyduğumuz ölçünlü (standard) olma kavramını, dillerde de aramamızı zorunlu kılar. Ölçünlü diller, çok kere, bir ülke halkının bütünü tarafından tanındığı var sayılan resmi dil vey dillerin değişik bilim konularını da ifade edecek bir şekilde geliştirilmesiyle elde edilir. Ölçünlü diller, diğer kullandığımız ölçünlü eşyalar gibi, oldukça geniş halk kesimlerine hitabedecek şekilde oluşturulur. Bu sebeple bu dillerde oluşturulan yayınların alıcıları, özellikle ölçünsüz (standard dışı) diller olan yerel ağızlarla oluşturulan yayınların alıcılarına göre sayıca karşılaştırılamayacak kadar çok olur.

Güzel oldukları için değil de ihtiyaçlarımızı karşıladıkları için bir şapkayı, bir diş fırçasını, bir arabayı, bir bilgisayarı, ... kullanmayı sevebildiğimiz gibi bir dili de kullanmayı sevebiliriz. Bir dili kullanmayı seviyorsanız, “onu seviyorum” demek yetmez. Kendisiyle sanat eserleri de üretilen dilin kendisi de, bütün zorlamalara rağmen bir sanat eseri olmamıştır; olması da doğasında öngörülmemiştir. Unutmayalım; günümüzde bir dilin güzelliği, çirkinliği değil, işlevselliği önemlidir. **Bir dil bir başka dile göre ancak işlevselliğiyle üstün olabilir.** Nice albenisine aldanıp edindiğimiz aletlerin, makinelerin daha ilk kullanmada bozulup elimizde kaldığını anımsayalım; bir huzursuzluk kaplar içimizi... Evet, emegimize yanmamamız için işlevselliği yüksek olan dilleri edinelim. Edindiğimiz bir dilin, bir alet, bir makine gibi, sürekli işlevselliğini güçlendirmemiz; onu sürekli güncelleştirmemiz, yeni yeni iletişim ihtiyaçlarını karşılayacak bir duruma hazır halde bulundurmamız; özellikle onun ölçünlülüğünü (standardını) yükseltmemiz gerekir. Yoksa, çok sağlam da olsa, müzelik olur, demode olur; dünün, bugün işlevini yitirmiş nice nice alet ve adavat takımlarından bir farkı kalmaz.

Konuşma dili olmaktan çok, yazı dili olarak geliştirilen ölçünlü dillerde, güncel bilgilerle yüklü kaynaklar yanında, zamanla, bunların birikimiyle, toplumların tarih ve kültürlerini geleceğe taşıyan kaynaklar: arşivler, kitaplıklar da oluşturulur. Bu güncel ve tarihi bilgilerle yüklü kaynakların, doğruluk, önem ve büyüklükleri, başka toplumların bazı bireylerinin de dikkatini çekebilir ve bu ölçünlü dilleri bu bireyler, bazı amaçlarını gerçekleştirebilmek için bir araç: ikinci bir dil (yabancı dil) olarak öğrenme ihtiyacı duyabilirler.

Öğrenme dili vey öğrenme ortamının dili:

Bir bilgiyi edinmenin iki yolu vardır: birincisi, sınama-yanılma yolu; diğeri de, konu ile ilgili yazılı vey sözlü kaynaklardan yararlanma yoludur. Birinci yol, bir dil bilmeyi pek gerektirmez; birilerinin yaptıklarını dikkate alıp benzer şekilde davranmak oldukça işe yarar. Çobanlarının önderliğinde, meydan mitinglerine katılan, ellerinde bayrak ve pankartlarla, anlamlarını pek

bilmedikleri sloganları savurarak yürüyen koyun sürüsü görünümündeki kalabalıkların davranışları, bu durumun en göze çarpan örneğidir. ... İkinci yol, söz konusu kaynaklardan en az birinin dilini bilmeyi gerektirir. Yazılı kaynaklardan yararlanan, bilimsel toplantılara katılan, konuyla uzaktan, yakından ilgili konuşmacıların ve özellikle izleyicilerin davranışları da bu durumun örneği olabilir. İşte bu dile vy dillere “**öğrenme dili**” diyoruz; eğitim ve öğretimde kullanılan dil. Bilgilerimizin büyük bölümünü öğrenme dillerini kullanarak ediniriz. Konuya ve koşullara göre, öğrenme dilleri, çok kere, ana dilimizden, birinci dilimizden, az çok ya da büsbütün farklı^{10[10]}, özellikle ölçünlü dillerden biri vy birkaçı olabilir. Bir konuda, gerekli ve yeterli bilgi sahibi olmak istiyorsak, önce o konu için gerekli olan öğrenme dilini vy dillerini öğrenmemiz gerekir.

Uygulama dili vy uygulama ortamının dili:

Sınama-yanılma ya da öğrenme dili aracılığıyla edinilen bilgileri etkin bir şekilde kullanmak, ya da başkalarıyla paylaşmak için kullanılan dile, “**uygulama dili**” diyoruz. Uygulama dilleri de, bulunulan çevreye, ya da çalışma koşullarına bağlı olarak yine ana dilimizden, birinci dilimizden az çok farklı diller olabilir.

Başarılı olabilmek için, yabancı bir dilde öğrenim görmüş olan birisi, kendi ülkesinde çalışıyorsa, kendi ülkesinde en yaygın olarak kullanılan dili; kendi ülkesinde kullanılan dilde öğrenim görmüş olan birisi de, yabancı bir ülkede çalışıyorsa, o ülkede en yaygın olarak kullanılan dili bilmek ve kullanmak zorundadır.

Şunu da dikkate almak gerekir: öğrenme dilleri, ister istemez, uygulama dillerini etkiler. İnsan doğası gereği, bir şeyi, önce hangi dilde öğrenmişse, o şeyi, önce o dilde hatırlar ve o dilde düşünür.^{11[11]} Bu yüzden, öğrenme dilinden uygulama diline çeviri yapmak kaçınılmaz olur. Bu çeviri sırasında, çok kere anlaşılabilirlik sınırlarını zorlayan kasıtlı ve özel bir gayret gösterilmedikçe, uygulama dilinde karşılığı olmayan kavramların, öğrenme dilindeki karşılıkları az çok biçim değiştirerek uygulama diline geçer. Bu durumu anlamak için, Türkçe'nin özellikle Türkiyeli Türkçesinin, geleneksel adıyla “kelime hazinesi”nde karşılaştığımız alıntı kelimelerin tarihine bir göz atmamız yetiştir...

Sonuç:

Her ‘**amaca ulaşma**’ bir ‘**başarı**’dır. Elbet de ki, acıkmış bir koyunun, karnını doyurmak istemesi, onun **amacıdır**. Bir şeyler bulup yiyerek karnını

doyması da amacına ulaşması yani **başarı**sıdır; – kendisini bu amacına ulaştıran **aracın** bir çoban olduğunu bilmese de –. Gelişmiş toplumlarda, **dil**, **“başarı” dediğimiz ‘amaçlara ulaşma’nın en önemli araçlarından biridir**. Deneyimlerimizi, düşüncelerimizi, duygularımızı, anılarımızı dille ifade eder, dille kayıt altına alır; bilgi ve becerilerimizin en önemli kısmını dili kullanarak geliştiririz. Folklorik bir hayat sürdürmemiz için ana dilimizden, aile dilimizden, yakın çevre dilimizden fazlası gerekmez. Ana dilimizin, aile dilimizin bize ancak köyümüzün ya da sokagımızın, çok çok şehrimizin sınırları içerisinde yeterli olabileceğinin bilincinde olmalıyız. Daha evrensel bir hayat sürdürmek ve geniş kitlelerle ilişkilerimizi geliştirmek istiyorsak, imkanlarımız elverdiği ölçüde, önce ufkumuzu en fazla genişletebilecek, ilgi alanımızın gerektirdiği, bir ya da birkaç **‘öğrenme dili’** edinmeli ve bu dil vy dillerle amaçlarımıza uygun iyi bir öğrenim görmeliyiz. Öğrenim sürecimizin, okul bitirmekle bitmediğini; iş hayatımızı da içeren ömrümüz boyunca sürüp gideceğini aklımızdan hiçbir zaman çıkarmamalıyız. Öğrenirken, sık sık, öğrendiklerimizi ne zaman, nasıl, nerede, kimlerle paylaşacağımızın ve kimlere uygulayacağımızın muhasebesini yapmalıyız. Buna göre, bir yandan, meslegimizin gerektirdiği diğer araç ve gereçlerimizi temin ederken, ayrıca, öğrenme dil vy dillerimiz dışında, gerekiyorsa, – ki çok kere gerekir – farklı **‘uygulama dili vy dilleri’** de edinmeye çalışmalıyız. En az meslegimizin gerektirdiği diğer araç ve gereçlerimiz kadar başarıma katkısı olacak olan bu dil vy dilleri seçerken de ufkumuzu daha da geniş tutmalıyız; duygusal davranıp yöresel dil vy dilleri değil, mantıklı davranıp öncelikle daha **geniş kitlelere hitabeden ‘ölçünlü dil vy diller’i seçmeliyiz**.

KAYNAKÇA:

“ÖĞRENME ve UYGULAMA DİLLERİ” başlıklı bu yazımda, etkilendiğim kaynaklardan hiç olmazsa birkaçını – okurlarıma da yararlı olur düşüncesiyle – aşağıda sıralamayı kendime bir gönül borcu bildim. Yazarlarına minnettarım.

AITCHISON, Jean, *Linguistics*, Teach Yourself Books, London 1978.

AKSAN, Dogan, *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*, 1., 2. ve 3. ciltler, TDK, Ankara 1979-1982.

BAŞKAN, Özcan, *Lengüistik Metodu*, İstanbul 1967.

BAYRAV, Süheyla, *Yapısal Dilbilimi*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul 1969.

COOPER, William S., *Foundations of Logico-Linguistics (A Unified Theory of Information, Language and Logic)*, D. Rediel Publishing, Boston 1978.

DİLAÇAR, A. [Agop], *Dil, Diller ve Dilcilik*, TDK, Ankara 1968.

ESCARPIT, Robert, *Théorie Générale de l'Information et de la Communication*, Hachette, Paris 1976

LYONS, John, *Linguistique Générale (Introduction à la Linguistique Théorique)*, Larousse, Paris 1970

MALMBERG, Bertil, *Structural Linguistics and Human Communication (An Introduction into the Mechanism of Language and the Methodology of Linguistics)*, Springer -Verlag Berlin - Heidelberg 1967

MANTINET, André, *Éléments de Linguistique Générale*, Armand Colin, Paris 1970

MOREAU, René, *Introduction à la Théorie des Langages*, Hachette, Paris 1975

PINKER, Steven; *How The Mind Works*; New York-London 1999

PINKER, Steven, *The Language Instinct – How The Mind Creates Language*, New York 2000

POTTIER, Bernard ve diğerleri, *Le Langage*, CEPL, Paris 1973

SONGAR, Ayhan, *Psikiyatri* (Modern Psikobiyoloji ve Ruh Hastalıkları), İstanbul 1977

SONGAR, Ayhan, *Sibernetik*, İstanbul 1979

STALİN, J.[Josef] V.[Vissaryonoviç Çugaşvili], *Marksizm ve Dil*, (Çev.: Celal Üster), İst. 1976

WIENER, Norbert, *Emek Sibernetik ve Toplum*, (Çev.: İbrahim Keskin), İstanbul 1975